

Nr 5.

Av herr **Hellberg** i Ljungskile, *om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering i visst syfte av lönerna för de löntagare, vilkas avlöning är beroende av riksdagens beslut.*

Självfallet har guldets aldrig kunnat utgöra en fullt konstant värdemätare av sådana varor, som tjäna till livets uppehälle och nödtorft, då ju guldets i och för sig saknar all direkt betydelse på detta område. Icke desto mindre har nödvändigheten av ett dylikt bytesmedel i handeln och vandeln lett därtill, att så väl på detta som på alla andra områden guldets fått gå och gälla som värdemätare och ersättare för varor av alla slag. Detta har ock inom området av historisk tid låtit sig göra under normala förhållanden och med fortgående omskiftning av värdesättningen av guldets självt. Dock har den erfarenheten i alla tider upprepats, att, under kris-tider av visst slag, guldets förlorat sin värdefulla egenskap att vara tjänligt som bytesmedel, i det att det ej, vid bristande tillgång på livsmedel, kunnat i något avseende ersätta dylika varor.

Den ersättning som av staten och enskilda lämnas för den tjänst, som av dem tages i anspråk av enskilda personer, avser ju i första rummet att tillförsäkra dessa senare vad, i vidsträckt bemärkelse taget, till livets uppehälle och nödtorft fordras i deras olika levnadsförhållanden, om än icke ersättningen i dess helhet beträffande de högst avlönade kan anses avse uppehållet och nödtorften i alldeles samma mening. Också var det fordom vanligt, att lönen utgick till stor del i naturprodukter, som ju direkt tillgodoskom just dessa behov. På senare tider förekommer däremot i allt större utsträckning såsom betalningsmedel uteslutande penningar. Sam-

tidigt gör sig guldets oförmåga att vara en konstant värdemätare för livsmedel allt mera kännbar och särdeles nu under krigstiden har denna oförmåga hos guldets vållat stora svårigheter. Som redan antytts har även sedan längre tid tillbaka denna penningevärdets fluktuation utövat ett i hög grad ofördelaktigt inflytande på löneförhållandena och har givit mer eller mindre fog åt missnöje och strider på detta område. Ansökningar om löneförhöjning och frampressande av sådan förekommer oupphörligt och hör till de dagliga företeelserna och det är mycket svårt att skilja på var dessa krav hava sin egentliga grund, antingen det är uti en naturlig, men ej därför alltid lika berättigad, önskan att därigenom nå upp till en högre levnadsstandard, eller det är nödvändigheten av att erhålla så mycket mera av guldets, som, tillfölje dess sjunkande värde, behöves för att kunna få i utbyte mot detsamma ett lika kvantum av livsmedel som förut och bibehålla sig i redan upphunnen levnadsställning. Det senare motivet torde av ingen kunna motsägas vara fullt bärande och verkligen berättiga till en erforderlig löneförhöjning i den mån arbetsgivaren är i stånd att lämna en sådan.

Viktiga anledningar finnas alltså att söka en utväg att komma ifrån den med allt skäl missnöjeväckande, i många fall ödesdigra, fluktuationen i lönebeloppens verkliga värde i förhållande till livsmedlen, därhän att guldets stigande eller fallande värde ej måtte föranleda motsvarande ändringar uti lönetagarnas levnadsstandard.

Att återgå till det uråldriga sättet att lämna lönebeloppen in natura skulle visserligen avlägsna grundat skäl till missnöje med en avlöning, som, fastän oförändrad till beloppet, dock förändrad till värdet, ej räcker till att därmed skaffa lika mycket av livsmedel som förut och kanske i somliga fall ej ens till täckande av det oundgängliga levnadsbehovet. Men en sådan reform vore i de flesta fall omöjlig tillfölje de praktiska olägenheter, som den skulle medföra. Däremot synes det mig finnas en annan lösning, som utan praktiska svårigheter skulle kunna leda till önskat mål.

Markegångstaxan torde härvidlag kunna tjäna till god ledning i det att den årligen lämnar en bild av guldets fallande eller stigande värde i förhållande till livsmedlens värde. Man torde vid beräkningen endast behöva taga i betraktande de viktigaste av de prissatta livsmedlen, enär fluktuationen i guldvärdet gör sig gällande på alla områden och övriga artiklar stiga och falla i pris proportionaliter ungefär lika. Genom att taga ett visst antal, exempelvis

10 de viktigaste artiklarna, addera deras prissiffror och dividera summan med samma tal, 10, erhöles en siffra, som kunde tjäna till jämförelsetal. Då man på samma sätt förfar med ett annat års motsvarande siffror kunde avgöras i procenttal huru mycket det årets livsmedelspriser stode över eller under jämförelseårets priser. Bestämdes så att lönerna för varje år skola utgå med lika antal procent tillskott eller avdrag å jämförelseårets lönesiffra, så vore därmed vunnet, att, ehuru lönerna komme att utgå med olika belopp under olika år, beloppen dock bleve på det hela taget *konstanta i förhållande till det kvantum av livsförnödenheter, som mot respektive belopp kunde utbytas*. Angående vilket år som borde tagas till utgångspunkt för beräkningen, eller jämförelseår, så torde valet kunna lämpligen ställas på det år, som det kontanta beloppet för avlöningen för respektive kår blev bestämt, eller annorlunda, dock ej på en tid då alldeles ovanliga förhållanden råda.

Samma procenttal torde lämpligen kunna och böra läggas till grund för beräkningen av utgående pensioner och till pensionskassorna ingående pensionsavgifter, det förstnämnda på samma grunder som i föregående motivering framhållits, det senare som en nödvändig följd för tillhandahållande åt vederbörande pensionskassa av den nödiga inkomsten.

Att obegränsat följa denna princip skulle dock medföra vissa olägenheter. Det vore ej rättvist att såmedelst tillförsäkra alla lönetagare det privilegium att vara oberörda av den knapphet och brist, som krig inom eller utom riket kan medföra, under det att övriga medborgare finge lida brist. Alltså torde det bland annat vara rättvist, att, under krigstid, den så onaturligt och tillfälligt höjda markegångstaxan följdes vid bestämmande av lönebeloppen med en viss bestämd moderation. Det torde ock kunna sättas i fråga om, för de högst avlönade, *hela* lönen borde utgå enligt markegångspris eller blott en viss del av denna lön, enär, som förut anmärkts, inom de högsta avlöningsgraderna hela lönebeloppet ej torde kunna anses vara avsett för nödortfigt uppehälle.

Om staten införde här föreslagen förändring i löneberäkningen, vore ock att förvänta att de flesta kommuner samt enskilda lönegivare och lönetagare skulle följa detta exempel även för deras del. Därigenom skulle nämligen de flesta grundade skäl till missnöje på detta område undvikas. Det vore ju lätt att på anført sätt räkna ut för varje år hur många procent man hade att höja eller sänka årslönen,

timpenningen eller veckoavlöningen varje år så, att för det sålunda procentualiter höjda eller sänkta beloppet kunde inköpas livsmedel i lika mängd som detta kunde ske för årslönen, timpenningen eller veckoavlöningen under jämförelseåret.

Det ligger i sakens natur att ej ett flerårigt medelmarkegångspris skulle läggas till grund för den procentuella ökningen eller sänkningen i lönebeloppet, utan det senast bestämda, som närmast motsvarar de aktuella livsmedelsprisen.

Det torde ej vara behöfligt att framlägga exempel till bevis på att en lönereglering, ävensom ock varje löneförändring, som företages utan hänsyn till även framdeles blivande fluktuationer i livsmedelsprisen, inom kort upphör att motsvara de krav, som böra ställas på en sådan. Med hänsyn alltså till den stora vikt som ligger uppå att den lämnade lönen alltjämt står i konstant förhållande till lönetagarens levnadskostnader och för uppnående av fred på detta nu så oroliga område, torde förenämnda utväg, som ej rubbar systemet i det hela, endast lägges på en annan grund, som oförnekligt är både rättvis och bestående, med allt skäl böra begagnas.

Något hinder däremot ligger ej heller uti, att levnadsomkostnaderna äro så olika på olika orter. Det bleve ju en eventuellt blivande utredningskommittés sak att taga i betraktande om riksmarkegång eller länsmarkegång borde begagnas som grund vid bestämmande av de respektive lönebeloppen, i förra fallet med dyrortstillägg å vissa platser ävensom ock att framlägga förslag till moderniserande av markegångstaxan och eventuell ändring i sättet för dess fastställande. Skulle länsmarkegång ifrågakomma, torde den behöva kompletteras genom särskild markegång för vissa städer. I båda fallen torde »kallortstillägg» å de orter, där sådant nu utgår, vara fortfarande lika berättigat.

Då alltså genom införande av här föreslagen anordning de mest grundade anledningarna till missnöje över de genom fluktuering i guldvärdet oupphörligen återkommande ändringarna i avlöningsbeloppens värde skulle utebliva, varigenom ock en stor del lönekonflikter skulle undvikas, då därjämte rättvisa skulle åstadkommas åt alla löntagare i motsats till vad fallet är under tillämpning av det sätt, varpå de talrika löneregleringarna nu ske, i det att den ena kåren får sin lönetillökning då, en annan då, och då det onekligen ligger en orättvisa i den olika väntetiden, för att ej tala om att medlemmarna av vissa kårer ännu i dag nödgas leva på samma lönebelopp,

som fastställdes långt tillbaka när guldvärdet var vida högre än nu, och alltså dessa lönetagare ej för samma summa kunde tillbyta sig tillnärmelsevis samma mängd livsmedel (existensmedel), *som avsett var*; då vidare ändringar i lönevillkoren, som nu ske utan direkt sammanhang med livsmedelspriserna och utan därvid skeende anpassning efter fluktuationen av dessa priser, i mer eller mindre grad bli ett famlande efter rättvisan, och detta utan möjlighet att avgöra om den skedda förändringen varit en eftergift för uteslutande på rättvisa grundade krav, eller en eftergift för krav av i detta avseende blandad beskaffenhet, så synes det mig vara av så stor betydelse att erhålla en allsidig utredning i hithörande frågor och att snarast möjligt få till stånd en ändring i lönevillkoren enligt nu antydd princip, att jag djärves anhålla,

att riksdagen ville underdånigst begära, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt föranstalta om utredning och framlägga förslag till lönereglering för samtliga de lönetagare, vilkas avlöning är beroende av riksdagens beslut, i syfte av löernas utgående enligt markegångspris eller annan beräkning som medför, att de årligen komma att stå i direkt förhållande till de aktuella livsmedelsprisen.

Stockholm den 16 januari 1917.

Wilh. Hellberg.